

Ehdotus näyttelypalkkio- järjestelmäksi

Työryhmän loppuraportti

Sisältö

1	Työryhmän toimeksianto	5
2	Ehdotus näyttelypalkkiomalliksi (näyttelypalkkiojärjestelmä).....	7
	2.1.1 Näyttelypalkkiojärjestelmä	7
	2.1.2 Suositukset näyttelypalkkioiksi	8
	2.1.3 Näyttelypalkkion perusosa ja lisäosa.....	9
	2.1.4 Muu yhteistyö	10
	2.1.5 Suosituspalkkiot.....	11
3	Ehdotus mallin hallinnoinnista sekä siitä, kenen tulisi kuulua mallin piiriin	13
4	Ehdotus siitä, kuinka mallin seuranta ja arviointi olisi tarkoituksenmukaista järjestää	16
5	Kuvaus työryhmän työskentelystä	18
6	Lopuksi	22
	Lähteet.....	23
	Liitteet.....	24

JOHDANTO

Taidenäyttelyiden järjestämiseen liittyviä sopimus- ja korvauskäytäntöjä on viime vuosina selvitetty ja arvioitu opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta. Vuonna 2016 työnsä sai valmiiksi opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä, jonka tehtävänä oli selvittää nykyiset taiteilijoiden ja näyttelyjärjestäjien väliset sopimus- ja korvauskäytännöt sekä näyttelyiden kustannusten jakautuminen osapuolten kesken, laatia vaihtoehtoiset tavat kehittää käytäntöjä ja arvioida vaihtoehtoisten kehittämistapojen vaikutuksia. Työryhmä selvitti myös pohjoismaisia käytäntöjä, niiden kehityssuuntia ja vaikutuksia.

[Työryhmän loppuraportin \(OKM 2016:4\)](#) toimenpide-esitysten ja suositusten perusteelta opetus- ja kulttuuriministeriössä toteutettiin vuosina 2017-2019 kokeilu uudesta avustusmuodosta. Kokeilulla pyrittiin edistämään hyviä sopimus- ja korvauskäytäntöjä museonäyttelyn järjestämisen yhteydessä. Kokeilusta tehtiin eduskunnan sivistysvaliokunnan (SiVL 17/2017 vp) edellyttämä vaikuttavuusarviointi, jonka toteutti Frisky & Anjoy Oy [#Taidemaksaa: Taiteilijoiden näyttelypalkkiokokeilun arviointi, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:19](#)). Arvioinnin tuloksena todettiin, että kokeilusta saadut tulokset olivat myönteisiä. Näyttelypalkkioiden todettiin omalta osaltaan parantaneen taiteilijoiden taloudellista asemaa, lisänneen luottamusta ja vuoropuhelua museoiden ja taiteilijoiden välillä sekä edistäneen julkista keskustelua kuvataiteilijoiden toimeentulosta ja mielikuvan muutosta taiteilijan työn luonteesta. Lisäksi näyttelypalkkioprosessi oli ollut omiaan lisäämään näyttelyiden valmisteluun ja toteutukseen liittyvien kokonaiskustannusten hahmottamista, mikä oli helpottanut sopimusten laadintaa.

Arviointiraportissa suositeltiin näyttelypalkkioiden vakiinnuttamista osaksi museoiden normaalia toimintaa. Suosituksissa todettiin myös, että näyttelypalkkiomallin vakiinnuttaminen edellyttää yksinkertaisen tukimallin ja siihen liittyvien korvausperusteiden hahmottamista ja että näyttelypalkkion hallinnointiin liittyvän toteuttamismallin tulee olla riittävän kevyt ja yhdenmukainen. Arviointiraportissa todettiin myös, että kokeilun vakinaistaminen edellyttää lisärahoitusta toimintaan.

Eduskunnan sivistysvaliokunta totesi valtion vuoden 2021 talousarvion käsittelyn yhteydessä lausunnossaan (SiVL 11/2020 vp— HE 146/2020 vp), että valiokunta kannattaa näyttelypalkkiokokeilun vakinaistamista ja samassa yhteydessä kirjaamassaan lausumassa esitti, että eduskunta edellyttäisi hallituksen ryhtyvän toimenpiteisiin kuvataiteilijoiden näyttelypalkkiojärjestelmän pysyvän mallin valmistelemiseksi siten, että se on otettavissa käyttöön vuoden 2022 alusta lukien.

Valtiovarainvaliokunta totesi mietinnössään (VaVM 36/2020 vp – HE 146/2020 vp – HE 227/2020 vp) asiasta seuraavaa:

”Näyttelypalkkio on taiteilijalle maksettava korvaus museonäyttelyn eteen tehdystä työstä, kuten näyttelyn suunnittelusta, ripustuksesta ja purusta sekä näyttelyjulkaisun laatimisesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta näyttelypalkkion maksamisesta järjestettiin vuosina 2017—2019 kokeilu, jonka tavoitteena oli edistää taidenäyttelyiden sopimus- ja korvauskäytäntösuositusten käyttöönottoa. Kokeilu oli onnistunut, ja sen arvioitiin mm. parantavan taiteilijan toimeentuloa ja työllistymistä omassa työssään sekä vahvistavan museoiden taloutta. Kokeilun jälkeen laaditussa arvioinnissa suositeltiin järjestelmän ja korvausten vakiinnuttamista osaksi museoiden normaalia toimintaa (OKM:n julkaisuja 2020:19). Jatkovalmistelun puitteissa on tarkoitus selvittää mm. tukimalli, siihen liittyvät rajaukset ja korvauserusteet.

Valiokunta lisää momentille 1 000 000 euroa näyttelypalkkiomallin vakiinnuttamiseen.”

Julkisen vallan on kunnioitettava yksilöiden vapausoikeuksia. Sopimusten sitovuuden periaate voidaan nähdä osana perustuslain (731/1999) 15 §:n omaisuuden suoja, jonka mukaan jokaisen omaisuus (kuten sopimuksella hankittu etu) on turvattu. Oikeudellinen sopimusvapaus edellyttää, että julkinen valta mahdollisimman pitkälle pidättäytyy puuttumasta sopimusten sisältöön. Lähtökohtaisesti siis taiteilijat ja näyttelyjärjestäjät sopivat keskenään näyttelyihin liittyvistä korvauksista. Koska perustuslain 22 § velvoittaa julkisen vallan turvaamaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen, julkisen vallan on tarvittaessa aktiivisin toimenpitein edistettävä näiden oikeuksien tosiasiallisia toteutumismahdollisuuksia. Työryhmän työn tarkoituksena on tukea sivistyksellisten oikeuksien (16 §) ja omaisuudensuojan (15 §) toteutumista sekä edistää taiteilijoiden yhdenvertaisuutta (6 §) ja työllisyyttä (18 §).

1 Työryhmän toimeksianto

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 16.12.2020 ajalle 1.1.2021 – 15.6.2021 työryhmän, jonka tehtävät olivat seuraavat:

1. Laatia ehdotus näyttelypalkkiomalliksi, joka sisältää ehdotukset korvausperusteiksi
2. Tehdä ehdotus siitä, minkä toimijoiden tulisi kuulua mallin piiriin
3. Tehdä ehdotus mallin hallinnoinnista
4. Tehdä ehdotus siitä, kuinka mallin seuranta ja arviointi olisi tarkoituksenmukaista järjestää

Työryhmän tuli myös tutustua kansainvälisiin esimerkkeihin vastaavista korvausmalleista ja hyödyntää työssään niistä saatuja kokemuksia. Työryhmä voi kuulla asiantuntijoita ja sidosryhmiä.

Työryhmän kokoonpano

Puheenjohtaja kulttuuriasianneuvos Petra Havu, opetus- ja kulttuuriministeriö

Varapuheenjohtaja kulttuuriasianneuvos Päivi Salonen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Jäsenet

Toiminnanjohtaja Kimmo Levä, Suomen Museoliitto

Puheenjohtaja Teemu Mäki, Suomen Taiteilijaseura

Taiteen asiantuntija Anna Rikkinen, Ornamo

Kehittämisjohtaja Ulla Salmela, Museovirasto

Erityisasiantuntija Johanna Selkee, Suomen Kuntaliitto

Erityisasiantuntija Henri Terho, Taiteen edistämiskeskus

Pysyvät asiantuntijat

Kulttuuriasianneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö

Hallitusneuvos Hanna Kiiskinen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Työryhmän asiantuntijasihteereinä toimivat erikoisasiantuntija Eija Liukkonen Museo-
virastosta ja erityisasiantuntija Henri Terho Taiteen edistämiskeskukselta. Työryhmän
teknisenä sihteerinä toimii hallinnollinen avustaja Maija Rauhamäki opetus- ja kulttuuri-
ministeriöstä.

2 Ehdotus näyttelypalkkiomalliksi (näyttelypalkkiojärjestelmä)

Työryhmä on laatinut ehdotuksen, joka koostuu sopimus- ja palkkiokäytäntöjä koskevista suosituksista, maksettavien korvausten tasosta sekä mallin hallinnoinnista. Suositushinnaston ovat valmistelleet Suomen Museoliiton, Suomen Taiteilijaseuran ja Ornamon edustajat työryhmän asiantuntijasihteerien tuella. Ehdotusta laatiessaan ja museoita ja muita näyttelyjärjestäjiä kuullessaan työryhmä on todennut, samoin kuin arviointiraportissa OKM #Taidemaksaa: Taiteilijoiden näyttelypalkkiokokeilun arviointi, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:19 todettiin, että näyttelypalkkiomallin suositusten toteutuminen edellyttää lisärahoitusta näyttelyjärjestäjien toimintaan. Mikäli ehdotukset ja suositukset toteutuvat, näistä syntyy näyttelypalkkiojärjestelmä, jota jäljempänä kuvataan.

Näyttelypalkkioiden maksamisen lähtötilanne vaihtelee näyttelypaikoittain paljon. Ehdotetun näyttelypalkkiojärjestelmän lähtökohtana on, että näyttelyjärjestäjät neuvottelevat taiteilijoiden kanssa näyttelyyn liittyvistä korvauksista suositusten pohjalta. Suositukset ja järjestelmä ehdotetaan otettavaksi käyttöön vuoden 2022 alusta. Järjestelmän käyttöönotto edellyttää lisärahoitusta.

Edellä todettu huomioiden on kuitenkin syytä painottaa, että museon ja taiteilijan välillä vallitsee sopimusvapaus. Voi olla tilanteita, joissa on perusteltua sopia toisin. Järjestelmä ei esimerkiksi tunnista kaikkia kansainvälisten näyttelysopimusten sopimusehtoja, vaikka järjestelmä lähtökohtaisesti koskee sekä suomalaisia että ulkomaisia taiteilijoita.

2.1.1 Näyttelypalkkiojärjestelmä

Näyttelypalkkiojärjestelmän on tarkoitus turvata osapuolten oikeudet ja velvollisuudet näyttelyä varten tehtävästä työstä ja sen korvaamisesta sekä vahvistaa ja yhdenmukaistaa palkkiokäytäntöjä Suomessa. Näyttelypalkkio tarkoittaa palkkiota, joka maksetaan taiteilijalle näyttelyä varten tehdystä työstä. Suosituksen mukaan näyttelypalkkio maksetaan kaikissa niissä tapauksissa, joissa

- näyttely koostetaan taiteilijan omista ja hänen hallinnassaan olevista uusista tai aiemmin tehdyistä teoksista
- näyttelyn teokset ovat näyttelyjärjestäjän kokoelmasta, mutta teosten ripustaminen tai asennointi edellyttää taiteilijan työpanosta

- näyttelyä ei järjestetä ensisijaisesti teosten myynnin tai liikevoiton tavoittelun tarkoituksessa

Näyttelypalkkio sisältää kaikki sellaiset aineelliset ja aineettomat taidemuodot ja taide- teokset, jotka ovat osa näyttelyä. Teokset voivat olla esillä koko näyttelyn ajan tai ajallisesti rajatun osan, kunhan ne ovat osa näyttelysuunnitelmaa. Näyttelypalkkio ei koske näyttelytilassa järjestettäviä tapahtumia (kuten konsertit), jotka eivät ole osa varsinaista näyttelyä. Näyttelypalkkiosuosituksella halutaan selkeyttää ammattimaisesti toimivien taiteilijoiden palkkioita, mutta ammattimaisuuden arviointi jätetään näyttelyjärjestäjän vastuulle. Suosituksella selkeytetään myös palkkiokategorioihin liittyvät taiteilijan velvollisuudet näyttelyjärjestäjää kohtaan. Suositus koskee yhdenvertaisesti kaikkia taiteilijoita asuinpaikasta tai asuinmaasta riippumatta.

Suositus näyttelypalkkioista tarkoittaa suositusta siitä, millä perusteilla ja millä palkkio- tasolla sopimuksista ja velvollisuuksilla yhteistyöstä neuvotellaan. Suositus ei tarkoita näyttelypalkkioiden minimi- tai maksimitasoa vaan suositusta yleisestä korvausta- sosta. Näyttelypalkkiosuositus koskee kaikkia ammattimaisesti hoidettuja näyttelyti- loja, kuten fyysisiä tai virtuaalisia museoita, gallerioita ja väliaikaisia näyttelytiloja. Suositus ottaa huomioon erilaisten näyttelyjen ja näyttelytilojen luonteen porrasta- malla maksuperusteita.

2.1.2 Suositukset näyttelypalkkioiksi

Mikäli näyttely järjestetään kokonaan tai osittain ulkotiloissa tai virtuaalituloissa, noudatetaan ohjetta soveltuvasti.

Suosituksen lähtökohdat perustuvat tyypillisten museonäyttelyjen kestoon ja raken- teeseen, jolloin näyttelyjen kestoksi ajatellaan n. 2–3 kuukauden mittaiset jaksot. Mui- den näyttelytilojen osalta näyttelykierto voi olla nopeampaa, jolloin suositusta voi so- veltaa sen mukaisesti.

- suuri näyttelytila tarkoittaa yli 400 m² näyttelytilaa
- keskisuuri näyttelytila tarkoittaa yli 200 m² mutta enintään 400 m² tilaa
- pieni näyttelytila tarkoittaa enintään 200 m² tilaa

Mikäli näyttely on ns. kiertonäyttely, tulkitaan näyttelypalkkioiden maksuperuste sen mukaan, tekeekö taiteilija jokaiseen uuteen näyttelytilaan saman työpanoksen uudes- taan vai koskeeko taiteilijan työpanos vain kiertonäyttelyn alkuperäistä valmistamista.

2.1.3 Näyttelypalkkion perusosa ja lisäosa

Näyttelypalkkion perusosa kattaa sellaiset taiteilijan työhön liittyvät osuudet, jotka koskevat yleisesti kaikkea näyttelytoimintaa. Suosituksen perusosa maksetaan kiinteän periaatteen mukaisesti. Ryhmänäyttelyjen perusosan palkkiot maksetaan osallistuville taiteilijoille liitteenä olevan laskentamallin mukaisesti. Perusosa sisältää tyypillisesti mm. seuraavia työtehtäviä:

- näyttelysuunnittelua koskevat neuvottelut ja kokoukset
- näyttelyä varten tehtävät teosten lyhyet esittelytekstit tai osallistuminen niiden tai muun viestintää tukevan aineiston tuottamiseen
- näyttelytilassa tehtävään ripustustyöhön osallistuminen sen mukaan, miten näyttelysopimuksessa sovitaan, tyypillisesti näyttelyn koosta riippuen 1–5 päivän ajan (virtuaaliympäristössä sommitteluun tms.)
- teoksiin liittyviin kuljetusjärjestelyihin, pakkaamiseen ja purkamiseen osallistuminen (virtuaaliympäristössä teosten saattaminen julkaistavaan muotoon)
- avajaisiin ja sen yhteydessä järjestettävään ohjelmaan osallistuminen (mikäli taiteilijan kanssa ei toisin sovita)

Lisäosa on näyttelypaikan ja taiteilijan välillä sovittavien lisätöiden palkkio, jonka suuruus perustuu alan vakiintuneisiin käytäntöihin, kuten esimerkiksi [Suomen taiteilijaseuran palkkio-ohjeistuksiin](#). Lisätyön palkkio riippuu lisätyön määrästä. Näyttelypalkkiosuosituksessa määritellään laskutavat, joilla määritetään osapuolten välisten neuvottelujen pohjaksi lisäosan ohjeellinen minimitaso. Lisätyöt tarkoittavat mm.

- näyttelyn yhteydessä järjestettävät taiteilijaluennot
- yleisöopastukset
- näyttelyyn liittyvät työpajat
- näyttelyyn liittyvät teosesittelyjä laajemmat kirjoitustehtävät

2.1.4 Muu yhteistyö

Muut työt ovat näyttelykohtaisesti erikseen sovittavia, taiteilijan ja näyttelypaikan väliin sopimukseen perustuvia tehtäviä, jotka koskevat vain erityisiä näyttelytilanteita. Nämä tarkoittavat mm. näyttelytilassa tehtävää laajamittaista installointia. Näitä tehtäviä ei määritellä suosituksessa vaan niiden korvaus perustuu osapuolten erikseen tekemiin sopimuksiin.

Näissä suosituksissa esitetyt näyttelypalkkion määräytymis- ja korvausperusteet eivät liity tekijänoikeudelliseen näyttelykorvaukseen eivätkä korvaa sitä. Näyttelypalkkion ei tule myöskään vaikuttaa siihen, miten näyttelyjärjestäjät maksavat näyttelyn valmistamista koskevia suoria kustannuksia kuten matka-, majoitus- ja materiaalikustannuksia.

2.1.5 Suosituspalkkiot

PERUSTYÖ

Perustyö tarkoittaa suosituksen mukaisesti sellaisia näyttelyyn liittyviä työvaiheita, jotka toteutuvat yleisesti kaikenlaisien näyttelyjen kohdalla. Esimerkkejä siitä, mitä perustyö sisältää on suosituksen tekstiosuudessa. Perustyötä vastaava palkkio on näyttelytilan ja osallistuvien taiteilijoiden määrän mukaan määrittyvä vakiokorvaus, jonka pystyy näyttelykohtaisesti ennakoimaan. Oheisen taulukon hinnat ovat taiteilijakohtaisia ja ne eivät sisällä alv- tai työnantajakuluja. Tarkoitus on, että korvaus maksetaan sopimuksen mukaan joko ennakonpidätyksen alaisena palkkana/palkkiona tai arvonlisäverollisena laskuna. Hinnoittelun periaate on se, että taiteilijakohtainen yksikköhinta laskee suhteellisesti, mitä enemmän näyttelyssä on taiteilijoita.

Näyttelyyn osallistuvien taiteilijoiden määrä. Hinnat = € / osallistuva taiteilija	Pienet näyttelytilat, alle 200 m ²	Keskisuuret näyttelytilat 200–400 m ²	Suuret näyttelytilat, yli 400 m ²
10 taiteilijaa tai yli	500 €	750 €	1 000 €
9 taiteilijaa	600 €	900 €	1 200 €
8 taiteilijaa	700 €	1 050 €	1 400 €
7 taiteilijaa	800 €	1 200 €	1 600 €
6 taiteilijaa	900 €	1 350 €	1 800 €
5 taiteilijaa	1 000 €	1 500 €	2 000 €
4 taiteilijaa	1 500 €	2 250 €	3 000 €
3 taiteilijaa	2 500 €	3 750 €	5 000 €
2 taiteilijaa	3 500 €	5 250 €	7 000 €
yksityisnäyttely	5 000 €	7 500 €	10 000 €

LISÄTYÖ

Lisätyö tarkoittaa suosituksen mukaisesti sellaisia näyttelyyn liittyviä työtehtäviä, jotka vaihtelevat erilaisten näyttelyjen osalta. Palkkioiden periaate on se, että ne vastaavat alan yleisiä käytäntöjä, [Suomen Taiteilijaseuran palkkio-ohjeistuksia](#), jotka puolestaan noudattelevat Akavan ja sen alaisten ammattijärjestöjen asiantuntijatyöhön liittyviä ohjeistuksia. Palkkiosuosituksset eivät sisällä alv- tai työnantajakuluja. Suositus on

se, että lisätöistä sovitaan osana näyttelysopimusta. Palkkiot eivät sisällä myöskään matka- tai majoituskuluja ja niistä sovitaan erikseen.

Ripustustyö, joka ei sisälly perustyön määritelmään (näyttelysopimuksen mukainen perusosan ylittävä ripustustyö)	390-530 € / pv
Kirjoituspalkkio: teosesittelyjä laajemmat kirjoitustehtävät	Ei suositusta korvauksesta
Osallistuminen keskustelutilaisuuteen (paneelikeskustelu tms.). Hinnoittelu riippuu tehtävän vaatiman valmistautumisen laajuudesta	150-300 €
Taiteilijaluento 45 min. (sis. valmistelu ja pito, mutta ei luennon julkaisemista)	350-800 €
Taiteilijan esiintyminen ja yleisökeskustelu	250 €
Taiteilijan vetämä yleisötyöpaja	Ei suositusta korvauksesta
Virtuaalivierailut (esityksen kesto 45 min)	240 €

MUUT TYÖT

Muut työt tarkoittavat näyttelykohtaisesti erikseen sovittavia töitä ja niistä maksettavia korvauksia, joita ei yleisellä tasolla ole mahdollista määritellä. Tämä tarkoittaa mm. normaalista poikkeavia teosten asennointeja ja yleisötyöhön, työpajoihin tai vastaavaan asiantuntijatyöhön liittyviä kokonaisuuksia.

3 Ehdotus mallin hallinnoinnista sekä siitä, kenen tulisi kuulua mallin piiriin

Työryhmä ehdottaa, että Suomen Museoliitto, Suomen Taiteilijaseura ja Ornamo arvioivat määräajoin suositeltua korvaustasoa (perustyö, lisätyö, muut työt). Luontevaa olisi alkuvaiheessa käydä neuvottelu siinä yhteydessä, kun mallin toimeenpanosta on riittävästi arvioinnin kautta saatua aineistoa (ks. tarkemmin työryhmän esitysten kohta 3.).

Hallinnollisen mallin suunnittelussa on huomioitu, että se olisi kevyt, ennakoiva ja täsmällinen eri osapuolille. Tarkoituksena on, että järjestelmä yhtäältä tukisi näyttelyjärjestäjien toimintaa ja sen suunnittelua ja toisaalta huomioisi taiteilijan merkityksen näyttelyn sisällön tuottajana ja korvaisi taiteilijalle näyttelyn eteen tehtyä työpanosta.

Työryhmä toteaa, että järjestelmän toimeenpano edellyttää lisärahoitusta ja ehdottaa, että valtion tuki mallin edistämiseen kanavoidaan toimeenpanon alkuvaiheessa seuraavasti:

1. Ammatilliset museot Museoviraston kautta¹

- 3-vuotinen määräraha 29.80.50. momentilla
- Museon omarahoitusosuus on vähintään 20 % (voi muodostua palkkana maksetun korvauksen sivukuluista tai näyttelyjärjestäjän lopulliseksi kustannukseksi jäävästä arvonlisäverosta, silloin kun korvaus maksetaan arvonlisäverollisena palkkiona)
- Museo hakee avustusta kattamaan omarahoitusosuutta ylittävää osaa näyttelypalkkioiden maksamisesta avustuksen myöntövuoden aikana, ja arvioi tulevien kahden vuoden rahoitustarpeen etukäteen samassa yhteydessä, kun hakee avustusta kuluvalle vuodelle
- Hakija saa päätöksen myöntövuoden avustuksesta ja ennakoivan arvion avustuksen suuruudesta tuleville kahdelle vuodelle. Arvio ei sido Museovirastoa, vaan lopulliset avustuspäätökset tehdään käytettävissä olevan määrärahan puitteissa kuhunkin avustushakuun saapuneiden hakemusten perusteella
- Avustus on haettavissa kaksi kertaa vuodessa
- Avustusta saavan museon edellytetään tekävän taiteilijan kanssa kirjallinen sopimus palkkion suuruudesta ja maksusta

- Avustukset kohdennetaan ensisijaisesti suosituksen perusosan tukeen, jotta avustukset kohdentuvat mahdollisimman laajalle joukolle museoita. Avustuksia voidaan myöntää myös lisäosan rahoitukseen, mikäli määrärahat riittävät.

Museovirastolle osoitetaan ½ htv järjestelmän toimeenpanoon

2. Näyttelyjärjestäjät, jotka saavat merkittävää toiminta-avustusta Taiken kautta

- Taiteen edistämiskeskus (Taike) ottaa visuaalisten alojen (sis. muotoilu) ns. merkittävissä toiminta-avustuksissaan (tai monivuotisissa toiminta-avustuksissa) huomioon yhteisön mahdollisuuden maksaa näyttelypalkkioita taitelijoille. Rahoitustarve käsitellään osana normaalia toiminta-avustuskäsittelyä ja osana Taiken talousarviovalmistelua. Näyttelypalkkiojärjestelmän laajemman vaikuttavuuden edellytyksenä on, että toimeenpanoon pystyttäisiin osoittamaan lisärahoitusta. Taiken kautta myönnettävät avustukset kohdistuvat muiden näyttelyjärjestäjien kuin museoiden toimintaan, ja siten ne laajentavat sitä toimijoiden joukkoa, jotka järjestelmän piirissä ovat, ja järjestelmästä hyötyvien taitelijoiden määrää.

3. Muut toimijat, jotka saavat toimintaansa valtionavustusta, esim. festivaalit:

- Työryhmä suosittaa, että näyttelypalkkiomallin noudattaminen huomioidaan hakijan eduksi avustusta myönnettäessä.

4. Muut toimijat, jotka eivät saa toimintaansa (merkittävää) valtion rahoitusta

- Työryhmä suosittaa, että mallia noudatettaisiin silloin kuin se toiminnan kannalta on luontevaa ja tarkoituksenmukaista ja siinä määrin, kun se näyttelyjärjestäjän taloudellisten resurssien puitteissa on mahdollista

Valtionavustukset myönnetään valtion talousarvion määrärahoista. Valtionavustusten myöntämiseen ja niiden käyttämiseen sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001). Valtionavustushakemusten käsittelyyn sovelletaan hallintolakia (434/2003). Avustuksen saajan on järjestettävä kirjanpito kirjanpitolaissa (1336/1997) ja –asetuksessa (1339/1997) säädetyllä tavalla. Kirjanpito on järjestettävä siten, että avustuksen käyttöä voidaan seurata kirjanpidosta luotettavasti omalla kustannuspaikallaan.

Valtionapuviranomainen seuraa myöntämiensä valtionavustusten käytön tarkoituksenmukaisuutta sekä avustusten vaikutuksia. Avustuksen saajan on toimitettava valti-

onapuviranomaiselle selvitys avustuksen käytöstä. Valtionavustus tai sen osa on palautettava, jos sitä ei voida käyttää valtionavustuspäätöksessä edellytetyllä tavalla. Valtionavustuksen takaisinperinnästä säädetään valtionavustuslain 21 ja 22 §:ssä.

4 Ehdotus siitä, kuinka mallin seuranta ja arviointi olisi tarkoituksenmukaista järjestää

Raportissa #Taidemaksaa: Taiteilijoiden näyttelypalkkiokokeilun arviointi (opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:19) suositellaan, että uuden näyttelypalkkiomallin toimeenpanoa ja vaikuttavuutta tulee seurata ja arvioida säännöllisesti sekä tehdä saadun näytön perusteella järjestelmään vaadittavia muutoksia. (Suositus 5.) Raportin mukaan mallin toimeenpanoon liittyy paljon epävarmuustekijöitä. Näitä voivat olla esimerkiksi ulkoisen toimintaympäristön, hallinnollisten rakenteiden ja rahoitustilanteen muutokset. Samoin toiminta voi synnyttää myös ei-toivottuja vaikutuksia (esim. korvausten keskittymistä muutamille harvoille tai tietyn tyyppiseen näyttelytoimintaan). Tämän vuoksi on tärkeää, että uuden mallin toimeenpanoa seurataan ja arvioidaan säännöllisin väliajoin.

Työryhmä on käsitellyt mallin arviointia ja seuranta kokouksissaan. Ennen järjestelmän käynnistymistä selvitetään vielä näyttelypalkkioiden maksamiseen liittyvä lähtötilanne. Vuonna 2016 julkaistussa OKM:n työryhmämietinnössä (OKM 2016:4) on esitetty erikseen sekä museoita että taiteilijoita ja muotoilijoita koskevat selvitykset siitä, mikä on näyttelypalkkioiden tilanne. Tulokset olivat myös osin ristiriitaisia. Näitä käydetään lähtötilanteen arvioinnissa. Lähtötilanteessa kerätään laadullinen aineisto, jonka tarkoitus on arvioida näyttelypalkkioiden nykytilanteen vaikutusta näyttelyjen järjestämiseen. Kysymyksillä selvitetään, ovatko osapuolet tyytyväisiä maksettujen palkkioiden tasoon ja millä tavalla maksetut palkkiot vaikuttavat näyttelyjärjestäjän tekemiin valintoihin sekä järjestäjän ja taiteilijan väliseen yhteistyöhön. Oleellista on tietää lisää siitä, mikä on yhteistyön luonne ja tavoite ja millä tavalla näyttelypalkkiot mahdollistavat yhteistyötä. Tärkeää on myös selvittää, miten näyttelypalkkiot vaikuttavat näyttelypäätöksiin. Syksyn 2021 aikana tehdään kyselytutkimus, joka arvioi laadullista lähtötilannetta. Kun tämä uusitaan järjestelmän ollessa käytössä, nähdään, minkälaisia käytännön toiminnallisia muutoksia näyttelypalkkiojärjestelmällä on ollut. Kyselytutkimusta laadittaessa hyödynnetään Frisky & Anjoy Oy:n tekemän arvioinnin yhteydessä jo kerättyä aineistoa.

Järjestelmän toimeenpanoon liitetään jatkuva, ns. kehittävä arviointi, jonka avulla saadaan säännöllisesti tietoa. Museovirasto vastaa arvioinnin järjestämisestä yhteistyössä Taiteen edistämiskeskuksen kanssa. Järjestelmän toimeenpanolle asetetaan seurantaryhmä, jossa on edustettuna keskeiset sidosryhmät. Sekä laadullisten ja määrällisten (toiminnallisten ja taloudellisten) aineistojen perusteella näyttelypalk-

kiojärjestelmän osapuolia edustavat tahot sekä järjestelmässä mukana olevat viranomaiset arvioivat järjestelmän toimivuutta ja kokonaisvaikutuksia, ja tekevät sen mukaan tarvittavat muutokset. Samalla seurataan myös kansainvälisiä kokemuksia näyttelypalkkiojärjestelmän toimivuudesta. Järjestelmän taloudellisia vaikutuksista tehdään erillinen arviointi vuonna 2025. Tätä silmälläpitäen järjestelmän toimeenpanon käynnistämisen yhteydessä sovitaan seurattavista indikaattoreista.

Keskeinen osa järjestelmän toimeenpanoa on viestintä- ja informaatio-ohjaus, jota jatkuvan arvioinnin kautta saatava tieto ja seuranta tukevat.

5 Kuvaus työryhmän työskentelystä

Työryhmä piti seitsemän Teams-kokousta kevään 2021 aikana. Ensimmäisessä kokouksessa (31.1.2021) käytiin läpi näyttelypalkkioasian taustoja ja työryhmän toimeksiantoa ja tilannearvioita. Tausta-aineistoina oli käytössä opetus- ja kulttuuriministeriön aiemmat selvitykset ja arvioinnit taidenäyttelyiden järjestämiseen liittyvistä sopimus- ja korvauskäytännöistä.

Toisessa kokouksessa (8.3.2021) asiantuntijasihteeristö esitteli keskeiset huomionsa viiden valitun verrokkimaan (Ruotsi, Tanska, Alankomaat, Iso-Britannia ja Kanada) näyttelypalkkiomallijärjestelmistä. Sihteeristö oli työstänyt suppeamman ja laajemman vertailutaulukoinnin taustatyön tueksi käyttäen lähteinä verkkoaineistoja ja Suomen taiteilijaseuran selvitystä Pohjoismaiden ja muutaman muun maan näyttelypalkkioista ja -korvauksista.

- Ruotsin [MU-avtalet](#), jossa mukana Ruotsin valtion edustajana Kulturrådet sekä taiteilijoiden edustajina neljä taiteilijajärjestöä: Konstnärernas Riksorganisation (KRO), Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare (KIF), Föreningen Svenska Tecknare ja Svenska Fotografers Förbund. Malli on velvoittava valtiollisille toimijoille ja muille suositus. Rahoitus kanavoidaan Kulturrådetin kautta korvamerkittynä osuutena museoille myönnettävään toiminta-avustukseen.
- Tanskan [Udstillingsaftale](#), joka on sopimus taiteilijoille maksettavista vähimmäismaksuista. Sopimuksen takana ovat Tanskan museot (ODM), Tanskan kuvataiteilijoiden yhdistys (BKF), UKK – Taiteilijoiden, kuraattoreiden ja taiteen välittäjien järjestö ja Tanskan kuvataiteilijoiden liitto (DBF).
- Alankomaiden [Kunstenaarshonorarium](#), minimipalkkiosuositus, joka on laajasti suosittu vaikkei ole velvoittava. Rahoitus on hallinnoitu ministeriön alaisen Mondriaan Fundin kautta.
- Iso-Britannian [Exhibition Payment Guide](#), joka on ohjeistus näyttelypalkkioiden suuruudesta ja näyttelysopimuksista sekä taiteilijoille että näyttelyjärjestäjille. Vaikuttaa Arts Councilin rahoitukseen.
- Kanadan [Minimum Recommended Fee Schedule](#), joka on käytännössä sitova kaikille merkittävää julkista rahoitusta nauttiville organisaatioille. Vaikuttaa Canada Councilin rahoitukseen.

Vertailtavia taustamuuttujia oli sängen paljon ja eri maiden mallit poikkeavat toisistaan mm. sen suhteen ovatko ne velvoittavia vai suosituksia. Lisärahoitus mallien edistämiseen on kanavoitu eri tavoin eri maissa, samoin se onko kyseessä etu- vai jälkikäteisyys tai sisältyykö tuki perusrahoitukseen. Myös omarahoitusosuudet vaihtelevat. Joissakin verrokeissa on mukana mallisopimukset tai tarkistuslistat, toisissa ei. Osa

malleista on jo vakiintunut ja osa vasta käyttöönottoaiheessa. Kaikissa malleissa on mukana muitakin näyttelyjärjestäjiä museoiden lisäksi.

Kansainvälisten verrokkien pohjalta tarkasteluun nousi seuraavat asiat, joihin työryhmän tulee ottaa kantaa.

- Mitä taiteilijan työtä malli koskee
- Onko malli velvoittava vai suositus
- Mikä on mallin suhde tekijänoikeudelliseen näyttelykorvaukseen
- Tehdäänkö formaali mallisopimus vai tarkistuslista
- Onko käytössä palkkiosuositukset vai esim. minimipalkkiot
- Porrastetaanko maksut esim. näyttelyjärjestäjän koon / kävijämäärien suhteen?
- Mitkä näyttelyjärjestäjät ovat mallin piirissä
- Keitä taiteilijoita malli koskee
- Miten mallia hallinnoidaan?
- Rahoituksen periaatteet, etu- vai jälkikäteisyys & näyttelyjärjestäjän omavastuu %
- Miten seuranta järjestetään

Kolmannen kokouksen (30.3.2021) aiheina olivat edellisen kokouksen teemoihin liittyvät täsmennykset ja kommentit, jotka oli pyydetty Suomen museoliiton, Suomen Taiteilijaseuran, Ornamon ja Suomen Kuntaliiton edustajilta. Päätettiin edetä jatkovalmistelussa kahdessa ryhmässä. Asiantuntijasihteerit osallistuivat pienryhmien työhön.

Suomen Taiteilijaseuran, Suomen museoliiton ja Ornamon valmistelussa:

- Laatia ehdotus näyttelypalkkiomalliksi, joka sisältää ehdotukset korvausperustaksi
- Tehdä ehdotus siitä, minkä toimijoiden tulisi kuulua mallin piiriin.
- Jatkovalmistelussa OKM, Taike ja Museovirasto:
- Tehdä ehdotus mallin hallinnoista
- Tehdä ehdotus, kuinka mallin seuranta ja arviointi olisi tarkoituksenmukaista järjestää.

Neljännessä kokouksessa (29.4.2021) käytiin läpi näyttelypalkkioon liittyviä määritelmiä ja rajauksista.

Keitä taiteilijoita näyttelypalkkio koskee

- Taiteilijoita, joiden teokset ovat näyttelyssä ja joiden näyttelyteokset ovat uusia tai taiteilijan omasta kokoelmasta

- Malli koskee ammattitaiteilijoita ja ammattilaisuuden määrittely jätetään näyttelyjärjestäjän harkintaan
- Palkkio maksetaan kansalaisuudesta tai asuinmaasta riippumatta

Mitä taiteilijan työtä näyttelypalkkio koskee? / Mitä taiteilijan työtä sisältyy näyttelypalkkioon

- Näyttelypalkkio on korvaus työstä, jonka taiteilija tekee näyttelyään varten.
- Näyttelyn valmistamisesta aiheutuvat kulut korvataan erikseen.
- Malli tunnistaa kolme eriluonteista työtä: ”perustyö”, ”lisätyö” ja ”muu työ”, joihin kuhunkin sovelletaan eri palkkioperusteita. Perustyölle vakiohintaa näyttelyn koon ja tyypin (taiteilijoiden lukumäärä) mukaan. Lisätyön hinta määräytyy Suomen Taiteilijaseuran ja Ornamon suositusten pohjalta. Muulle työlle ei ole tarkoituksenmukaista tehdä suosituksia.

Viidennessä kokouksessa (25.5.2021) oli käsittelyssä sopimusluonnos ja hinnastoluonnos. Valmistelun tueksi päätettiin tehdä näyttelypalkkiosuositukselle kevyt kuulemiskierros ja kustannusvaikutuskysely vuoden 2019 toteuman osalta.

Kuulemiskierros suunnattiin 26 valitulle näyttelyjärjestäjälle ajalla 2.6.-8.6.2021 (Liitteet 1 ja 2). Pikaisen aikataulun johdosta päädyttiin pieneen otantaan kuitenkin niin että vastaajat edustivat erityyppisiä ja kokoisia museoita ja näyttelyjärjestäjiä eri puolilta Suomea. Sähköpostitse toteutetussa kyselyssä pyydettiin vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten organisaationne arvioi mallissa määritellyn ”perustyön” ja ”lisätyön” käyttökelpoisuuden palkkiosuosituksen perusteena? Miten määritelmiä pitäisi muuttaa, jotta ne vastaisivat käytännön kokemuksia siitä työstä, jota taiteilijat näyttelyjen osalta tekevät?
2. Miten esitetty malli ja esitetty korvaustaso suhtautuvat nykyisiin korvauskäytäntöihinne ja nykyiseen korvaustasoon?
3. Pyytäisimme organisaatiotanne laskemaan, minkälainen kokonaiskustannus oheisen palkkiotaulukkoluonnoksen perusteella palkkioista olisi aiheutunut viimeksi järjestetyn ”normaalin” näyttelykalenterivuoden mukaan (v. 2019).
4. Muut mahdolliset kommentit, jota haluatte esittää aineistosta.

Vastauksia saatiin 10 näyttelyjärjestäjältä. Saadun palautteen päähuomio on se, että järjestelmä on keskimäärin hyvin tarpeellinen ja ohjeistus ja suositukset ovat tärkeitä. Perusratkaisut vaikuttavat olevan kohdillaan, toki yksityiskohdat vaativat korjauksia tai muotoiluja. Moni vastaaja on huolissaan rahoituksen riittävydestä. Joissakin vastauksissa on myös pohdittu jonkin verran järjestelmän toiminnallisia vaikutuksia. Joitain

kriittisiäkin vastauksia on joukossa mm. sen suhteen, miksi museoiden tulisi vastata taiteilijoiden toimeentulosta.

Työn luokittelu perustyöhön, lisätyöhön ja muuhun työhön sai kannatusta. Eniten vastaajia mietitytti työn mitoitustilanne perustyössä. Näyttelypaikan neliömääräinen kokoluokittelu sai kritiikkiä. Pienryhmän keskustelun pohjalta päätettiin kuitenkin pitää siitä kiinni, koska se pitää mallin hallinnoinnin tavoitteen mukaisesti yksinkertaisena ja on kuitenkin selkeä tapa jaotella näyttelypaikkoja.

Kaikista vastauksista välittyi lisärahoituksen tarve, ja tulkinta on se, että nykyiset korvaustasot ovat noin 1/3 esitetyistä. Jopa omarahoitusosuus on joillekin toimijoille haastava. Asia heijastuu järjestelmän realistisuuteen ja siihen, kuinka järjestelmään on mahdollista sitoutua. Työryhmän kokouksessa todettiin kuitenkin esitetyn korvaustason vastaavan melko hyvin muiden maiden vastaavien järjestelmien korvaustasoa, joten sitä ei lähdetty muuttamaan.

Kuudennessa kokouksessa (10.6.2021) käsiteltiin kuulemiskierroksen palaute ja käytiin lähetekeskustelua hallintomalliin, seurantaan ja arviointiin sekä esiteltiin työryhmän raportin luonnos.

Työryhmän viimeisessä kokouksessa (17.06.2021) käsiteltiin työryhmän ehdotukset ja raportti.

6 Lopuksi

Työryhmä painottaa mallin käyttöönoton seurannan ja arvioinnin tärkeyttä sekä sitä, että näyttelyjärjestäjien taloudellisten resurssien tulee olla sellaisella tasolla, että asianmukaiset korvaukset voidaan maksaa kaikille näyttelyn järjestämiseen osallistuville tahoille erityisesti silloin, kun kyseessä on toiminta, jota ylläpidetään merkittävässä määrin julkisin varoin ja joka tuottaa taide- ja kulttuuripalveluita laajalle yleisölle.

Lähteet

Ohjeita kuvataiteilijan työn hinnoitteluun, Suomen Taiteilijaseura
[Kuvataiteen palkkio-ohjeistus \(artists.fi\)](#)

Taidenäyttelyiden järjestämiseen liittyvistä sopimus- ja korvauskäytännöistä : Työryhmän loppuraportti, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2016:4 - Valto (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/>)

Selvitys Pohjoismaiden ja muutaman muun maan näyttelypalkkioista ja -korvauksista.pdf (artists.fi)

#Taidemaksaa: Taiteilijoiden näyttelypalkkiokokeilun arviointi, opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2020:19 - Valto (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/>)

Liitteet

Liite 1 Saate 2.6.2021

Arvio näyttelypalkkiosuosituksesta

OKM:n asettama Näyttelypalkkiomallia valmisteleva työryhmä on valmistellut kevään aikana Suomeen ehdotusta näyttelypalkkiomalliksi. Työryhmässä on edustettuna Suomen museoliitto, Ornamo, Suomen Taiteilijaseura, Museovirasto, Taiteen edistämiskeskus, Suomen Kuntaliitto ja opetus- ja kulttuuriministeriö.

Näyttelypalkkiolla tarkoitetaan taiteilijalle maksettavaa palkkiota siitä työstä, jonka hän tekee näyttelyä varten. Näyttelypalkkio on eri asia, kun tekijänoikeuslain nojalla maksettava näyttelykorvaus (ns. Kuvasto-korvaus).

Luonnoksessa (liitteet 1 ja 2) työryhmän ehdotukseksi näyttelytilat jaettaisiin kolmeen kategoriaan näyttelytilan pinta-alan mukaan. Maksettava palkkio perustuisi sekä näihin kategorioihin että näyttelyyn osallistuvien taiteilijoiden määrään. Työryhmä ehdottaa lisäksi, että palkkiomalli tunnistaa kolme eriluonteista työtä: ”perustyö”, ”lisätyö” ja ”muu työ”, joihin kuhunkin sovelletaan eri palkkioperusteita. Mallin perusta on suositavuudessa velvoitettavuuden sijaan.

Lähetämme tämän kyselyn valikoidulle 26 näyttelyjärjestäjän joukolle, joka edustaa erikokoisia ja erilaisia organisaatioita sekä jakautuu maantieteellisesti eri puolille Suomea. Arvostaisimme, jos ehtisitte kiireellisestä aikataulusta huolimatta vastaamaan kysymyksiin, jotta saamme edustavan otoksen näyttelyjärjestäjien näkemyksistä.

Pyydämme vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten organisaationne arvioi mallissa määritellyn ”perustyön” ja ”lisätyön” käyttökelpoisuuden palkkiosuosituksen perusteena? Miten määritelmiä pitäisi muuttaa, jotta ne vastaisivat käytännön kokemuksia siitä työstä, jota taiteilijat näyttelyjen osalta tekevät?
2. Miten esitetty malli ja esitetty korvaustaso suhtautuvat nykyisiin korvauskäytäntöihinne ja nykyiseen korvaustasoon?
3. Pyytäisimme organisaatiotanne laskemaan, minkälainen kokonaiskustannus oheisen palkkiotaulukkoluonnoksen perusteella palkkioista olisi aiheutunut viimeksi järjestetyn ”normaalin” näyttelykalenterivuoden mukaan (v. 2019).
4. Muut mahdolliset kommentit, jota haluatte esittää aineistosta.

Vastauksia toivomme teiltä sähköpostitse ti 8.6.2021 klo 12 mennessä osoitteeseen eija.liukkonen@museovirasto.fi.

Vastauksia hyödynnetään työryhmän ehdotuksen jatkovalmistelussa ja mallin viimeistelyssä. Vastauksia ei julkaista eikä yksittäisten toimijoiden vastauksiin viitata työryhmän loppuraportissa.

Liite 2 Vastaanottajat

- Amos Rex
- Designmuseo
- Didrichsenin taidemuseo
- Turun taidemuseo
- Emma
- HAM
- Hämeenlinnan taidemuseo
- Kansallisgalleria / Kiasma
- Keravan Taide- ja museokeskus Sinkka
- Kouvolan taidemuseo Poikilo
- Kuopion taidemuseo
- Lappeenrannan museot
- Liedon Vanhalinna-säätiö
- Lusto - Suomen Metsämuseo
- Mäntän kuvataideviikot
- Porin taidemuseo
- Porvoon taidehalli
- Pohjoinen valokuvakeskus
- Saamelaismuseo Siida
- Seinäjoen taidehalli
- Serlachius museot
- Stiftelsen Pro Artibus
- Tampereen taidemuseo
- Titanik-Galleria
- Rovaniemen taidemuseo
- Valokuvataiteen museo

ⁱ Museotilastossa ammatillisesti ja päätoimisesti hoidettu museo määritellään seuraavasti: • Museon toiminta perustuu siihen, mitä Museolain (314/2019) 2 §:ssä pykälässä mainitaan museotoiminnan tarkoitukseksi • Museon tulee olla valtion, kunnan, kuntayhtymän, säätiön, yhdistyksen tai muun yhteisön ylläpitämä (ei yksityishenkilön ylläpitämä) • Museon tulee olla sääntömääräisesti museotoimintaa harjoittava toimintayksikkö • Museon tulee olla avoinna yleisölle säännöllisesti ja museotoiminnan tulee olla ympärivuotista • Museon tulee joko omistaa omat kokoelmat tai hallita kokoelmia deponoinnin tai muun pitkäaikaisen sopimuksen perusteella • Museon kokoelmien tulee olla käyttäjien saavutettavissa • Museolla tulee olla vähintään yksi vakituinen, päätoiminen, museoammattilainen työntekijä